

Втора глава

Първи контакт

*“И Тара взе сина си Аврам и внука си Лот – Арановия син,
и снаха си Сарайя – жената на сина си Аврам,
та излязоха заедно от Ур Халдейски,
за да отидат в Ханаанската земя;
и дойдоха в Харан, дето се и заселиха”*
(Битие 11:31).

Как започва всичко – пътуването, което ще отведе Авраам до върха на една от най-високите духовни планини, изкачвани някога?

Чувал съм да разказват историята на Авраам така, сякаш той е велик мъж на вратата още от самото начало. Описват го как още в Ур коленичи и призовава Господното име – единствен сред бръщолевещите езически идолопоклонници. Разказват за решението му да отведе семейството си далеч от всичко това, да откликне на Божия призив и да отиде в Ханаан. Проблемът е, че подобен разказ няма нищо общо с Библията, а ми се струва, че трябва да оставим нея да ни говори лично. Затова ето какво ще направим – ще разгледаме историята на Авраам така, както я предава Битие, паралелно с външни източници, които да хвърлят известна светлина и да ни помогнат да я разберем.

Битие 11:31 гласи: “И Тара взе сина си Аврам и внука си Лот – Арановия син, – и снаха си Сарайя – жената на сина си Аврам, та излязоха заедно от Ур Халдейски, за да отидат в Ханаанската земя; и дойдоха в Харан, дето се и заселиха”. Никъде не се намерява Авраам да е участвал във вземането на това решение. Интерпретацията, която прави дякон Стефан (виж Деяния 7 глава), внушава, че Авраам откликва на Божия призив, докато е още в Ур, и се отразява на по-късните тълкувания. Само че Битие – оригиналният източник на историята – не казва нищо, което да навежда на мисълта, че Авраам

е чул Божия призив в Ур. Тара е този, който планира преселването. Доколкото ни е известно, Авраам просто прави каквото правят останалите от рода. В онези времена (много повече от сега) е важно да се държиш за семейството. Фамилиите са здраво сплотени под контрола и ръководството на най-възрастния мъж. Личната свобода далеч не се цени така високо, както единството на семейството и неговият напредък.

Най-вероятно семейството на Тара се занимава с импортно-експортна търговия. Разположението на Ур е идеално за семейство с такова занятие, но, както ще видим по-нататък, същото се отнася и за Харан. Ур е първото сериозно пристанище за корабите, плаващи от Персийския залив нагоре по Ефрат.

Старейшините на града правят всичко според силите си, за да улесняват търговията. Виждал съм рисунка, предаваща вероятния вид на града във времето на неговия разцвет. Това, което ме порази най-много, бе фактът, че той не е разположен непосредствено на река Ефрат, а с нея го свързват специално прокопани канали, достатъчно дълбоки, за да плават по тях кораби. Един от тях минава направо през западната стена и позволява на корабите да плават през самия град, да хвърлят котва в едно от двете безопасни пристанища отвътре стените! (Длъжен съм да отбележа, че тази рисунка е до известна степен спекулативна интерпретация на откритите развалини на Ур. Скици на други археолози не отиват толкова далеч, че да рисуват пристанища вътре в самия град, а просто оставят съответните места празни.)

Няма съмнение, че Ур е главен търговски център. Според мен спокойно можем да го наречем “Ню Йорк на онова време”. Населението му вероятно е около тридесет хиляди, което за онази епоха го прави огромен метрополис. Със сигурност е пълен с пазари, на които се предлагат стоки, идващи от юг – интересни за хората, идващи от север.

Преди рождението на Авраам, по време на династията Ур III, течението на река Ефрат чак до Централна Турция на север

представлява безопасна земя и оттам минават главните търговски маршрути. Кораби от Ур пътуват хиляди километри на юг до място, наречено Маган (днешен Оман), на самия Персийски залив. Маган служи като транзитна точка за прехвърляне на товари и стоки, пристигащи от Харапанската цивилизация, отдалечена на още хиляди километри по течението на река Инд в съвременен Пакистан.

Стоките от юг включват медна руда и калай, нужни за отливането на бронз, диоритски камък за ваене на статуи, перли от залива, дървен материал, злато и красиви лазурносини скъпоценни камъни, добивани в Афганистан и пренасяни по вода през харапанските градове в Пакистан. (Афганистан е източник и на калай.) Месопотамските търговци от своя страна продават вълна, платове, сребро, мед, масла, смола и пшеница.

Намерени са храмови записки, които доказват, че в годините точно преди отпътуването на Тара и компания в северна посока търговията се извършва под контрола на храмовите жреци. В онези дни, освен като места за поклонение пред боговете, храмовете служат и като банки. В развалините на един храм в Ур са открити разписки за десятък. Фермери, рибари и търговци докарват стоките си в града, за да продават, и жреците първи получават дял от тях. Десятъците се съхраняват в храма и се използват като капитал за финансиране на търговски експедиции нагоре по реката и надолу към Залива, както и за други бизнес начинания. От написаното върху една плочка научаваме, че в някакъв момент в хранилищата на жреците е имало повече от четиридесет хиляди овце!

Благосъстоянието на религиозните институции нараства или пропада в зависимост от политическото състояние на града. Когато аморейските нашественици и еламските воители нахлуват в Ур в младежките години на Тара, сметка се търси именно от жреците и техния бог. Как ли се отразява това бедствие на гордия град, управлявал някога всички територии между Тигър и Ефрат (целия съвременен Ирак и част от Сирия)? Защо Нана не ги защитава от нападателите им? Да не би вече да е прекалено стар и немошен, за да ги закриля?

"Ридание за Ур"

Древните вярват, че боговете са отговорни за всичко, което им се случва. Така че, когато един град победи друг, непременно има някакво божествено обяснение. Обяснение дава съответният дълъг химн (запълващ цели тридесет големи глинени плочки!), озаглавен "Ридание за Ур", който археолозите откриват сред руините му и сред руините на Нипур – друг древен град.

В химна се обяснява, че боговете са се събрали на съвет в Нипур, защото този град е приютил главния храм на могъщия бог Енлил – бога на въздуха и вятъра. В дните на Авраам Енлил се счита за нещо като "главен изпълнителен бог" – никой от останалите богове не може да предприеме нищо без негово разрешение. Нана – главният бог на Ур – е подчинен на неговата воля. Едно от основните задължения на царя и свещениците на Ур е всяка пролет да подготвят лодка, натоварена с мляко, сметана, сирене и други стоки от своя град, и да ги изпратят на седемдневно пътешествие по каналите до Нипур заедно със статуя на Нана. Подробности от това пътешествие са описани в друг древен химн, известен като "Пътуването на Нана до Нипур".

Боговете често свикват съвещания в Нипур, за да решават какво да правят. Едно от решенията, които обсъждат по време на тези срещи, е кой от човеците да бъде цар. Според "Ридание за Ур", след като династията, позната под името Ур III, владее земята около сто години, боговете решават, че това ѝ е достатъчно. "Риданието" описва как богинята Нингал – съпруга на Нана – умолява Енлил и Ан – бащата на всички богове:

*Протегнах крака и протегнах ръце,
проливах истински сълзи пред Ан.
Истински жалеех пред Енлил:*

*"Може ли да не унищожавате града ми!" –
казах им наистина.*

“Може ли да не унищожавате Ур!” –

казах им наистина.

“Може ли да не избивате народа му!” –

казах им наистина.

*Но Ан не се приклони към думите ми,
нито Енлил утеша сърцето ми с думите:*

“Доволно, така да бъде!”.

О, вижте, дадоха заповед

да се унищожат градовете.

О, вижте, дадоха заповед

да се унищожат Ур

Подпечатаха съдбата му,

избиха жителите му

Из "Съкровищата на мрака"

Торкилд Джейкъбсън

Неизвестно защо Нана и Нингал изгубват положението си сред боговете и в резултат техният град става плячка за нашествениците. Вероятно това е причината и техните жреци да изгубят престижа си. Може би, след като боговете вече не могат да им осигурят закрила, хората престават да носят десетъци и приноси. Нападателят нахлува в храмовата съкровищница и я опразва. Последниците? Жреците изгубват контрол над “Уолстрийт”. Според клинописи от Ур в годините след неговото падане, който иска да организира експедиция нагоре по течението на реката или да изпрати флота към Маган, вече не се обръща за финансиране към храма. Контролът върху търговията се поема от няколко високопоставени фамилии на града. Дали фамилията на Тара е една от тях?

От друга страна, превземането на Ур и плячкосването на храма демонстрира пред всички негови обитатели, включително и пред Тара, че Нана вече не е надежден покровител. Политическите събития често внасят смут в теологията – спомнете си, например, упадък на

религията и възхода на агностицизма и атеизма в Европа през годините непосредствено след Втората световна война. Той се дължи отчасти на зародилото се у европейците убеждение, че техните молитви и религиозно благочестие не са успели да ги опазят от потресаващите варварства на войната. С онези, които в името на Бога са застанали на страната на Хитлер, всъщност се отнасят най-зле.

В дните на Авраам, щом един бог не действа в твоя полза, задължително пробваш с друг. Все пак, изглежда, не е имало случай хората от онази епоха да не се покланят на никакъв бог изобщо. Вероятно някои от жителите на Ур прехвърлят верноподаничеството си към Енлил или Енки – богът, чиято сила тече по реката. Ами Тара? Може би трагедията на Ур е просто лекарството, от което той има нужда, за да се обърнат мислите му назад, към неговите духовни корени.

Боговете стават лични

Както споменах в първа глава, според писмените източници, с които разполагаме, точно в този исторически момент някои хора започват да възприемат заобикалящите ги тайнствени сили по друг начин. В цялата описана история до този момент (с изключение, разбира се, на времето непосредствено след потопа, от който не са запазани никакви писмени източници), никой не се осмелява да мисли, че боговете могат да проявят личен интерес към отделни хора. Фактически, според шумерския епос за сътворението, боговете създават хората главно защото са се изморили да вършат цялата работа по прокопаването и почистването на каналите.

И двете реки – Тигър и Ефрат – носят много тиня, която бързо запълва и блокира каналите, така нужни за селското стопанство, затова е необходимо да се прочистват редовно. Ето защо историята, която шумерските майки и татковци разказват на своите деца в отговор на въпроса откъде са дошли хората, няма нищо общо с Твореца, заселил първите ни родители в прекрасна градина, на която да се наслаждават.